

ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΤΠΕ ΣΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ

«Ο κόσμος της μουσικής»

ΕΠΙΜΟΡΦΟΥΜΕΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ: ΚΡΥΨΗ ΑΜΑΛΙΑ

ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΛΙΒΑΔΙΩΝ ΧΙΟΥ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΗΣ: ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΕΣ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2013

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ

Τίτλος διδακτικού σεναρίου: «Ο κόσμος της μουσικής».

Τάξη στην οποία απευθύνεται

Το εκπαιδευτικό σενάριο απευθύνεται σε παιδιά προσχολικής ηλικίας.

Εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές

Γλώσσα, Μαθηματικά, Δημιουργία και Έκφραση(Μουσική, Εικαστικά), Πληροφορική.

Συμβατότητα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών

Το θέμα είναι απολύτως συμβατό με το Α.Π.Σ. και το Δ.Ε.Π.Π.Σ. καθώς οι δραστηριότητες και τα λογισμικά που χρησιμοποιούνται προκαλούν το ενδιαφέρον για τη μάθηση, δίνουν ευκαιρίες στα παιδιά να αναπτύσσουν και να εκφράζουν ιδέες και συναισθήματα με ποικίλους τρόπους, αξιοποιούν προϋπάρχουσες εμπειρίες, ενισχύουν την αλληλεπίδραση των παιδιών μεταξύ τους, ενσωματώνουν την τεχνολογία στις διάφορες δραστηριότητες του προγράμματος και ενθαρρύνουν στην πρόσβαση ποικίλων πηγών γνώσης. Δίνει έμφαση στην ενεργητική και βιωματική μάθηση, καθώς οι δραστηριότητες απαιτούν την προσωπική εμπλοκή των νηπίων.

Γνώσεις και πρότερες ιδέες και αντιλήψεις των παιδιών

Τα παιδιά έχουν αναπτύξει βασικές δεξιότητες που σχετίζονται με τον υπολογιστή, όπως χειρισμός πληκτρολογίου και ποντικιού, «σύρε και άσε» και έχουν εξοικειωθεί με κάποια λογισμικά από προηγούμενες δραστηριότητες. Γνωρίζουν τα κρουστά όργανα που υπάρχουν στο νηπιαγωγείο.

Σκοπός

Ο σκοπός του σεναρίου είναι τα παιδιά να καλλιεργήσουν την αισθητική τους ικανότητα και ευαισθησία μέσα από την επαφή τους με την μουσική και τα όργανα της συμφωνικής ορχήστρας.

Στόχοι

Οι μαθητές επιδιώκεται:

A. Ως προς την μαθησιακή διαδικασία

- να αναπτύξουν κοινωνικές δεξιότητες (συνεργασία, επικοινωνία και αλληλεπίδραση).
- να κατανοούν την αξία της ομαδικής εργασίας και της «από κοινού» ανακάλυψης.
- να αναπτύξουν την αυτοεκτίμησή τους μέσα από τη συμμετοχή τους στις δημιουργικές δραστηριότητες
- να καλλιεργήσουν τη δημιουργική τους σκέψη και ικανότητα

B. Ως προς το γνωστικό αντικείμενο

- να γνωρίσουν τα όργανα της συμφωνικής ορχήστρας και την κλασική μουσική
- να μάθουν τα παιδιά να διακρίνουν την χροιά των οργάνων.
- να γνωρίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά του κάθε οργάνου.
- να εντάξουν τα όργανα στις οικογένειες που ανήκουν.
- να βελτιώνουν και να εμπλουτίζουν τον προφορικό τους λόγο.
- να συνθέτουν ιστορίες (δημιουργία παραμυθιού).
- να ταξινομούν με βάση ένα κοινό κριτήριο
- να σειροθετούν από το μικρότερο στο μεγαλύτερο.
- να εκφραστούν δημιουργικά μέσα από την ζωγραφική.
- Να χρησιμοποιούν «άχρηστα» υλικά για να κάνουν αυτοσχέδια μουσικά όργανα.

Γ. Ως προς τη χρήση των νέων τεχνολογιών

- να ταυτίζουν τον υπολογιστή με μια μηχανή που βοηθάει τον άνθρωπο στην εργασία του.
- να έρθουν σε επαφή με τις διάφορες χρήσεις του ηλεκτρονικού υπολογιστή ως εποπτικό μέσο διδασκαλίας και ως εργαλείο ανακάλυψης, δημιουργίας και έκφρασης.
- να αναπτύξουν επιδεξιότητα στη χρήση εργαλείων ζωγραφικής για να εκφραστούν ελεύθερα και δημιουργικά.

- να εξοικειωθούν με τη χρήση των εκπαιδευτικών λογισμικών και περιβαλλόντων μάθησης.

Κατηγορίες λογισμικών

Τα λογισμικά που θα χρησιμοποιηθούν στο εκπαιδευτικό σενάριο είναι τα εξής:

- **Μουσική Α- ΣΤ΄ Δημοτικού – on line εκπαιδευτικό λογισμικό Α΄Βάθμιας Εκπ/σης**

Η Μουσική Α- ΣΤ΄ Δημοτικού είναι **on line** ένα λογισμικό κλειστού τύπου με πολυμέσα. Περιλαμβάνει πλούσιο πολυμεσικό υλικό σχετικά με το θέμα μας, καθώς και δραστηριότητες διάκρισης της χροιάς των μουσικών οργάνων. Τα παιδιά μπορούν σ' αυτό το λογισμικό να γνωρίσουν τα μουσικά όργανα, να δουν εικόνες από αυτά, ν' ακούσουν τον ήχο τους κ.α.

- **Revelation Natural Art - λογισμικό καλλιτεχνικής έκφρασης και δημιουργίας.**

Είναι ένα ανοικτό τύπου εκπαιδευτικό λογισμικό καλλιτεχνικής έκφρασης και δημιουργίας με πολλές σχεδιαστικές δυνατότητες, πλούσιων εφέ, βιβλιοθήκης εικόνων και ποικιλία γραφικών. Είναι ένα πολύ ελκυστικό περιβάλλον εργασίας, όπου τα παιδιά μπορούν να νιώσουν τη χαρά της δημιουργίας και της ανακάλυψης νέων τρόπων σχεδίασης και έκφρασης. Υπάρχει η δυνατότητα αποθήκευσης και εκτύπωσης του έργου.

- **Kidspiration – λογισμικό εννοιολογικής χαρτογράφησης**

Αυτό το λογισμικό είναι ανοικτού τύπου, εύκολο στη χρήση, που επιτρέπει την οργάνωση και ανάλυση των πληροφοριών. Επιδιώκει την ανάπτυξη της σκέψης, την ενίσχυση της κατανόησης μαθηματικών εννοιών, όπως ομαδοποιήσεις, ταξινομήσεις, σειροθετήσεις, κ.α. μια απλή διεπιφάνεια στην οποία το παιδί μπορεί να εισάγει εικόνες και σύμβολα από τη «βιβλιοθήκη» του λογισμικού, στην οποία μπορεί να προστεθούν νέα σύμβολα και εικόνες βιβλιοθήκης. Επίσης υπάρχει η δυνατότητα εκτύπωσης.

- **Story Bird - ψηφιακό παραμύθι**

Το story bird είναι ένα εργαλείο web 2.0 ανοικτού περιβάλλοντος που αρέσει πολύ στα παιδιά. Στο πλούσιο περιβάλλον αυτού του εργαλείου τα παιδιά έχουν την δυνατότητα να συνδυάσουν εικόνες και να δημιουργήσουν τα δικά τους ψηφιακά παραμύθια. Έτσι καλλιεργούν τον προφορικό τους λόγο και βιώνουν την χαρά της συνδημιουργίας.

- **Edu Glogster – δημιουργία πολυμεσικής αφίσας**

Το edu glogster είναι ένα εργαλείο web 2.0 οπτικοποίησης. Είναι ένας ιδανικός τρόπος να παρουσιάσουν τα παιδιά τις δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού σεναρίου. Η πολυμεσική αφίσα eduglogster

ενθουσιάζει τα παιδιά, γιατί περιλαμβάνει όλη τους την προσπάθεια προσέγγισης του θέματος.

Η επιλογή των εκπαιδευτικών λογισμικών που χρησιμοποιούνται στο σενάριο ενισχύει την επικοινωνία ανάμεσα στα μέλη της ομάδας (κοινωνικός εποικοδομισμός), επιτρέπουν μια φιλική επαφή με το χρήστη, χαρακτηρίζονται από ευελιξία και μπορούν να χρησιμοποιηθούν για περισσότερες του ενός τρόπου χρήσεις. Με την κατάλληλη διδακτική καθοδήγηση, το λάθος αξιοποιείται δημιουργικά και μπορεί να προσαρμοστεί σε διαφορετικούς μαθητές και επίπεδα ικανοτήτων.

Επιπλέον, ανταποκρίνονται στην ηλικία και τις δυνατότητες, τις γνώσεις και τις αντιλήψεις των νηπίων και είναι συμβατά με το αναλυτικό πρόγραμμα. Ο κατάλληλος σχεδιασμός των δραστηριοτήτων από πλευράς εκπαιδευτικού επιτρέπει στα λογισμικά να δημιουργήσουν συνθήκες διερευνητικής και συνεργατικής μάθησης μέσα από το παιχνίδι και να ενεργοποιήσουν τον προβληματισμό με προσωπική εμπλοκή του μαθητή και να ενεργοποιήσουν το ενδιαφέρον του.

Θεωρητικό πλαίσιο

Η ανάπτυξη του σεναρίου στηρίζεται στη θεωρία του εποικοδομισμού (constructivism). Σύμφωνα μ' αυτή ο μαθητής αναλαμβάνει ενεργό ρόλο στην οικοδόμηση της γνώσης του, χρησιμοποιώντας τις ήδη υπάρχουσες γνώσεις και μέσα από ανακαλυπτικές διαδικασίες (πείραμα, δοκιμή ,διάψευση),να οικοδομεί την νέα γνώση.

Επίσης στηρίζεται στις κοινωνικοπολιτιστικές θεωρήσεις του Vygotsky. Σύμφωνα μ' αυτές η μάθηση συντελείται μέσα σε συγκεκριμένα πολιτισμικά πλαίσια (γλώσσα,στερεότυπα,αντιλήψεις) και ουσιαστικά δημιουργείται από την αλληλεπίδραση του ατόμου με άλλα άτομα,σε συγκεκριμένες επικοινωνιακές καταστάσεις και μέσω της υλοποίησης κοινών δραστηριοτήτων(συνεργατική μάθηση).(Γιάννης Ρες, Σύγχρονες Θεωρήσεις για την μάθηση)

Με αυτό το σενάριο μάθησης επιδιώκεται να γίνει η διδασκαλία ενδιαφέρουσα με την ενεργητική συμμετοχή των μαθητών, ώστε οι μαθητές να μάθουν μέσω της ανακάλυψης, του πειραματισμού και της διερεύνησης (ανακαλυπτική μάθηση). Οι μαθητές συνεργάζονται μεταξύ τους προκειμένου να βρουν τις βασικές έννοιες-άξονες του θέματος(συνεργατική μάθηση). Κατά τη διάρκεια της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας και μάθησης, τα παιδιά συζητούν, αναλύουν, διατυπώνουν απορίες, επιλύουν προβλήματα (problem solving). Δίνεται έμφαση στην αυτενέργεια των νηπίων, σε δραστηριότητες που έχουν νόημα για τα νήπια, χρησιμοποιώντας τις τεχνολογίες ως μέσο διερεύνησης και

ανακάλυψης καθώς και κοινωνικής αλληλεπίδρασης.

Διάρκεια: 6 ώρες

Οργάνωση τάξης και απαραίτητη υλικοτεχνική υποδομή

Η οργάνωση της τάξης καθορίζεται ανάλογα με το είδος της δραστηριότητας που θα εξελίσσεται κάθε φορά. Έτσι θα δουλέψουμε με το σύνολο της τάξης, με εργασία σε ομάδες (ομαδοσυνεργατική) καθώς και ατομικά όπου κρίνεται αναγκαίο.

Η τάξη μας διαθέτει «γωνιά ηλεκτρονικού υπολογιστή», σύνδεση με το διαδίκτυο και πολυμηχάνημα. Είναι εγκατεστημένα τα λογισμικά kidspiration και Revelation Natural Art.

Ο ρόλος της νηπιαγωγού είναι να διαμορφώνει ένα ελκυστικό μαθησιακό περιβάλλον που θα παρακινεί το κάθε παιδί να συμμετέχει στο σχεδιασμό της μαθησιακής διαδικασίας, να αντλεί ευχαρίστηση από τη συμμετοχή του στις δραστηριότητες που αναπτύσσονται, να αντιμετωπίζει και να επιλύει αυτόβουλα τα προβλήματα που παρουσιάζονται.

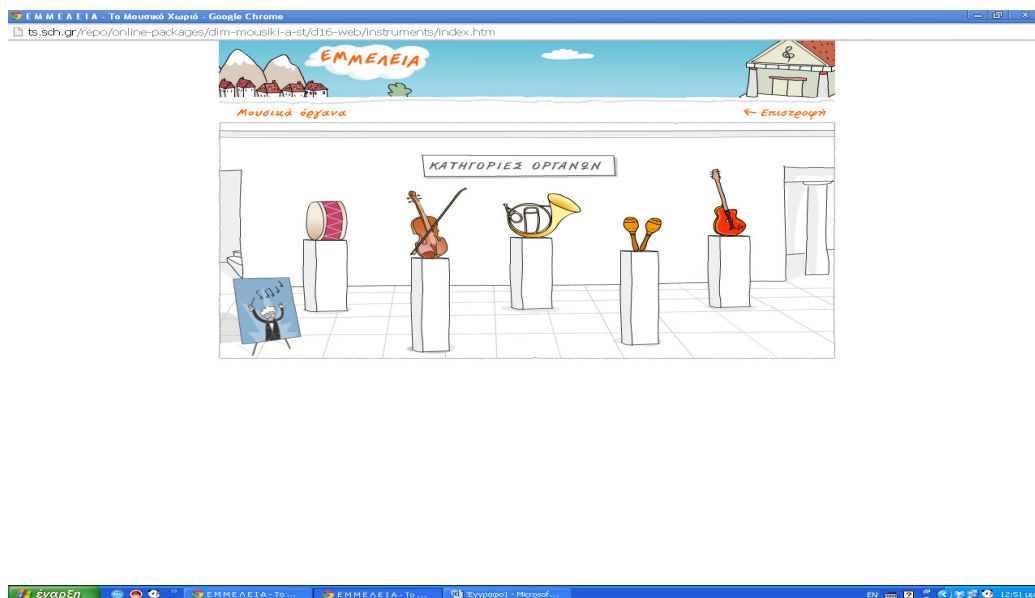
Περιγραφή του σεναρίου.

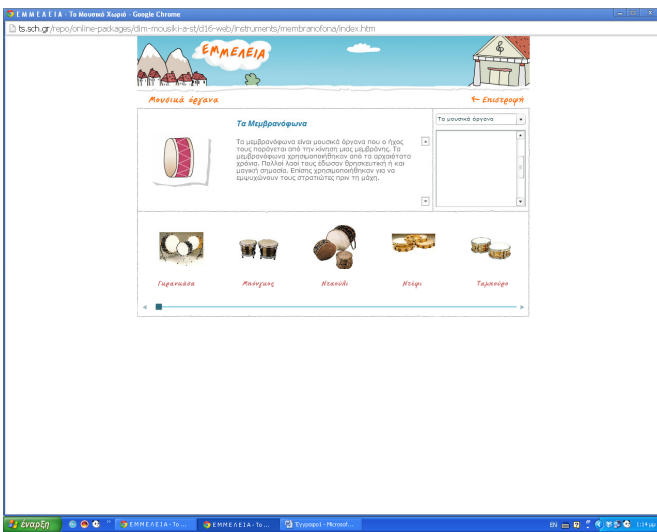
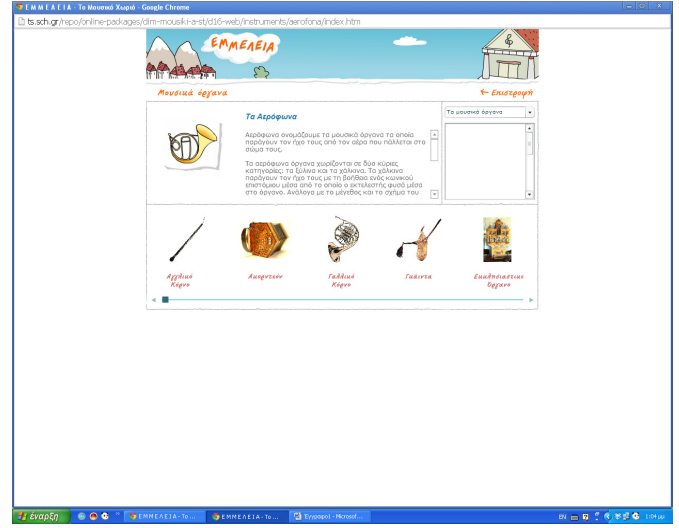
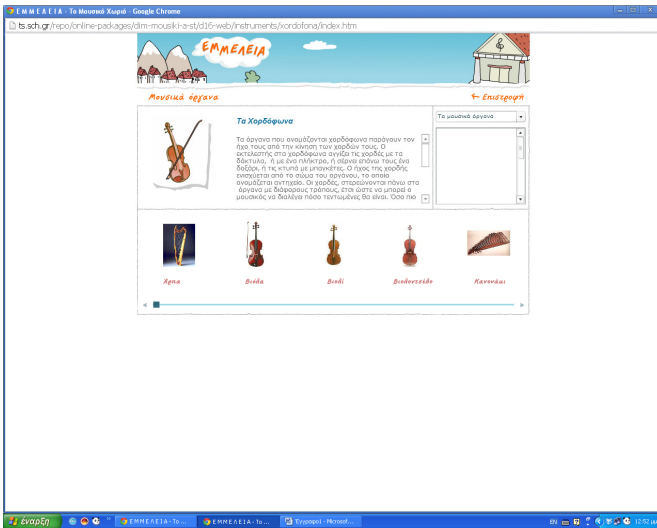
1^η Δραστηριότητα: (Δημιουργία και Έκφραση – Μουσική-Πληροφορική)

Τα παιδιά έρχονται σε επαφή με το περιβάλλον του λογισμικού **Μουσική Α΄- Στ΄ Δημοτικού** στην ενότητα «Τα μουσικά όργανα» στο παρακάτω link.

<http://ts.sch.gr/repo/online-packages/dim-mousiki-a-st/d16-web/instruments/index.htm>

Η δραστηριότητα έγινε στην ολομέλεια της τάξης. Κατόπιν ανάλογα με το ενδιαφέρον των παιδιών γνωρίσαμε τα μουσικά όργανα (ηχόχρωμα, , συνδυασμός οργάνων, εικόνες). Τα παιδιά αναγνώρισαν αρκετά μουσικά όργανα από την προηγούμενη εμπειρία τους. Έδειξαν πολύ ενδιαφέρον γι' αυτά που δεν γνώριζαν.

Μετά έπαιξαν ένα παιχνίδι στην ενότητα «Μουσική πράξη» (επίπεδο Β3) σε ομάδες των τριών παιδιών.

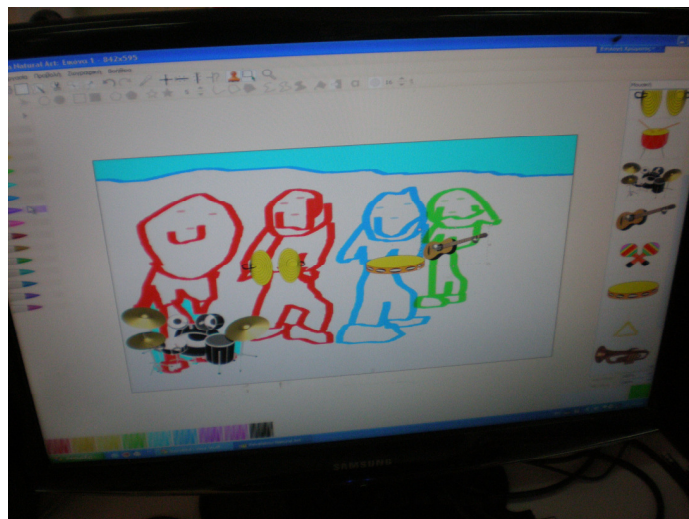
<http://ts.sch.gr/repo/online-packages/dim-mousiki-a-st/d16-web/askiseis/index.htm>

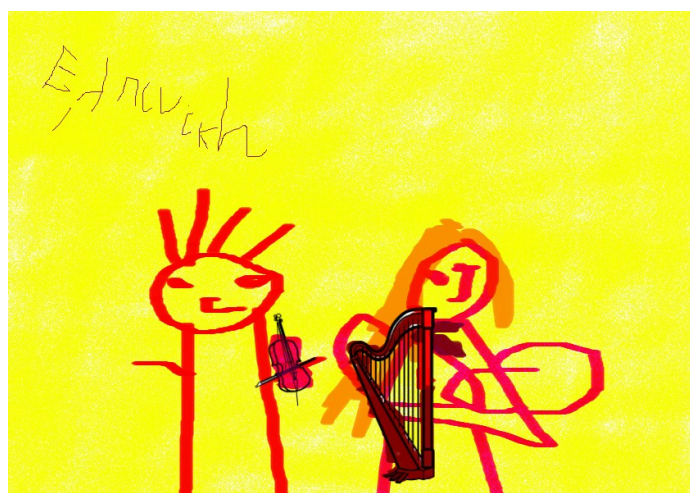
2^η Δραστηριότητα (Δημιουργία και Έκφραση – Εικαστικά - Πληροφορική)

Αρχικά επισκεφτήκαμε τον ιστότοπο <http://www.classical-orchestra.gr/> και περιηγηθήκαμε στις σελίδες του.

Κατόπιν τα παιδιά ζωγράρισαν στο ελκυστικό περιβάλλον του **Revelation Natural Art** για το μουσικό όργανο που τους εντυπωσίασε. Δούλεψαν ατομικά ανά δύο στη γωνιά υπολογιστή, έτσι ώστε να ανταλλάσουν ιδέες, να αλληλεπιδρούν και να βοηθούν το ένα το άλλο στη χρήση του λογισμικού.

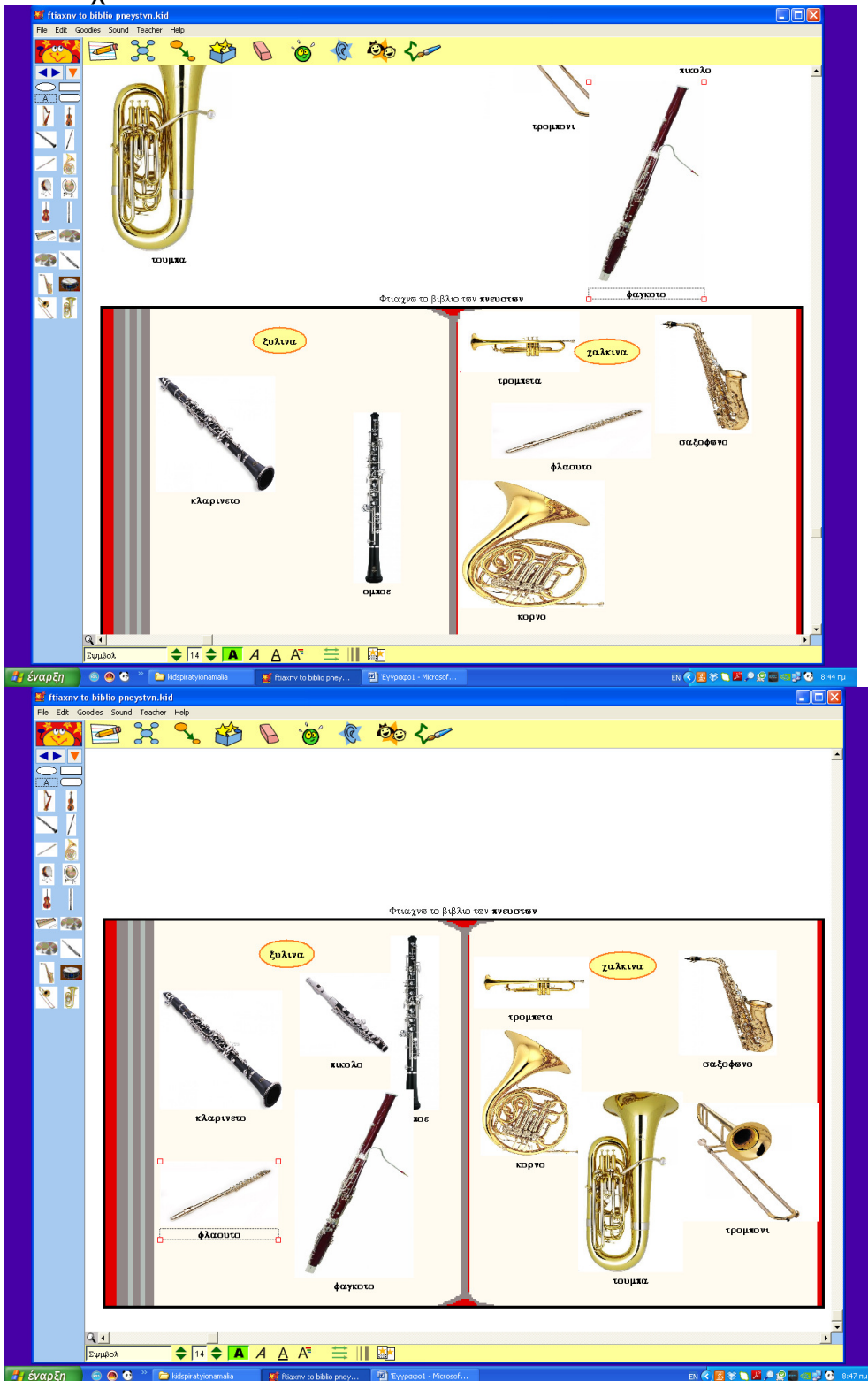
Ενδεικτικά έργα των παιδιών στο λογισμικό

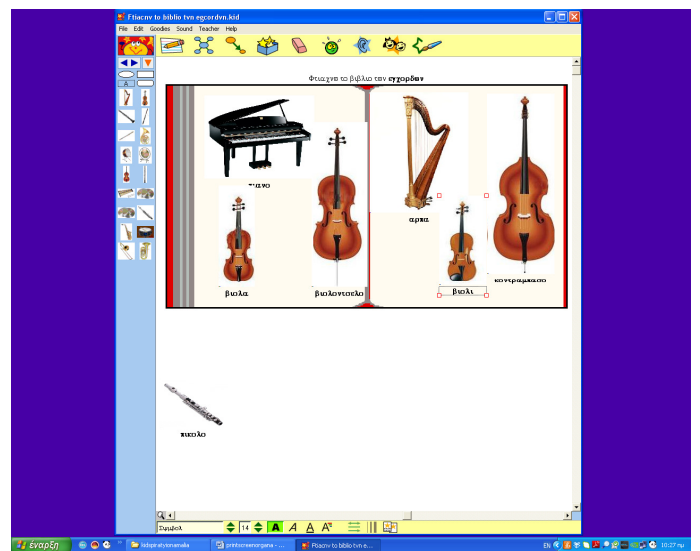
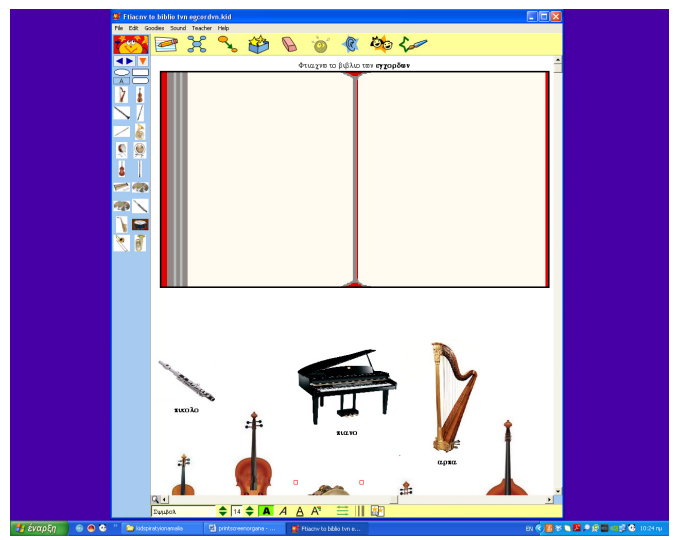
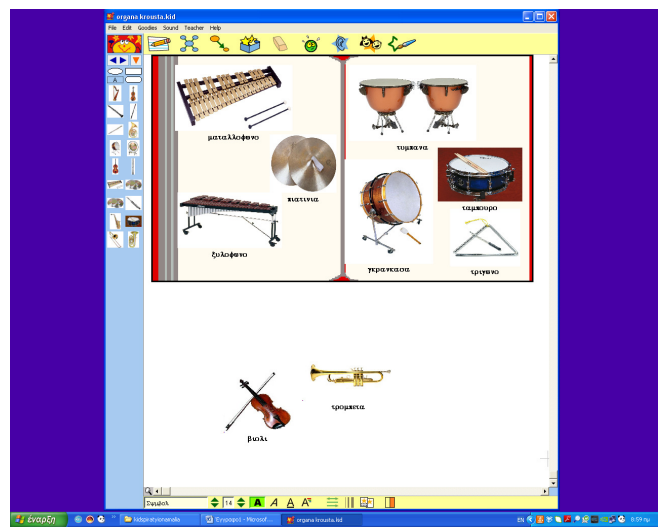
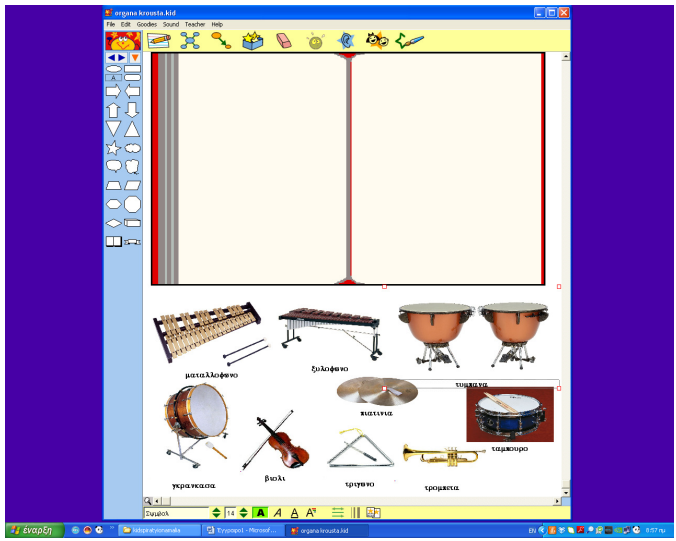
3^η Δραστηριότητα (Μαθηματικά, Πληροφορική)

Τα παιδιά σ' αυτή τη δραστηριότητα δούλεψαν σε ομάδες. Η κάθε ομάδα αποτελούνταν από τέσσερα παιδιά και δόθηκε σε κάθε μια ένα διαφορετικό φύλλο δραστηριοτήτων στο περιβάλλον του **Kidspiration**. Στο τέλος η κάθε ομάδα παρουσίασε στις υπόλοιπες την δουλειά της.

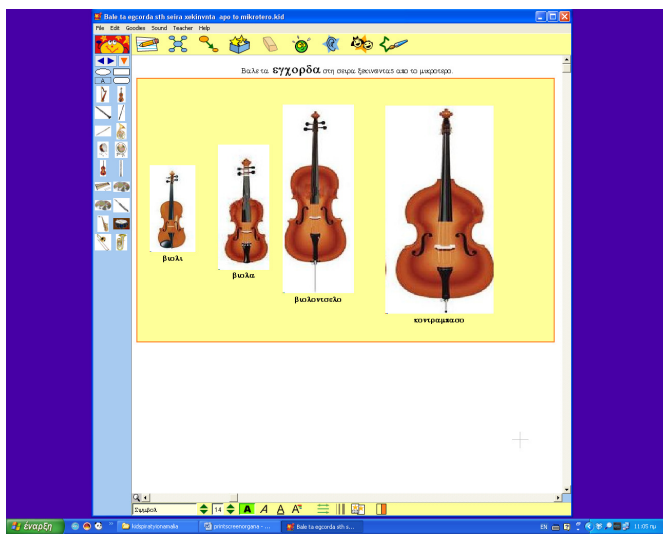
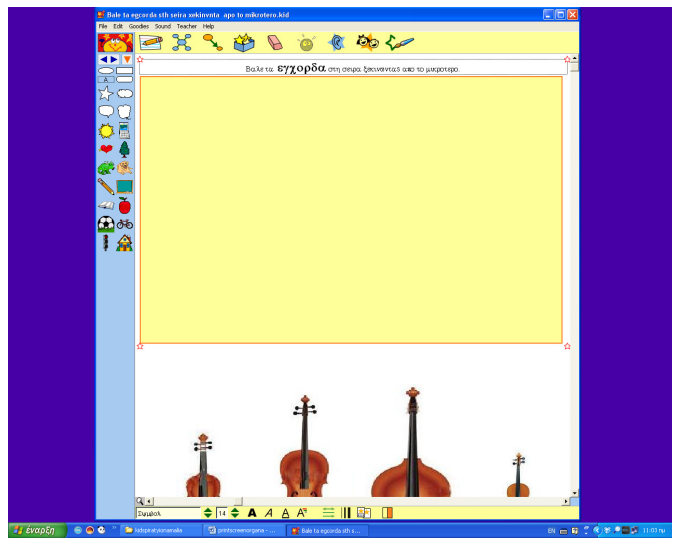
Η πρώτη δραστηριότητα αφορούσε τα πνευστά μουσικά όργανα και η ομάδα των παιδιών έφτιαξε το βιβλίο των πνευστών. Τα παιδιά έπρεπε να ταξινομήσουν τα όργανα σε ξύλινα και χάλκινα πνευστά.

Αντίστοιχα οι υπόλοιπες ομάδες σε παρόμοια φύλλα δραστηριοτήτων, δημιούργησαν το «βιβλίο» των έγχορδων και το «βιβλίο» των κρουστών. Σ' αυτές τις δραστηριότητες τα παιδιά έπρεπε να επιλέξουν ,από διάφορες εικόνες οργάνων, μόνο αυτές που ανήκουν στη σωστή «οικογένεια».

Η τελευταία ομάδα σειροθέτησε τα έγχορδα της οικογένειας του βιολιού από το μικρότερο στο μεγαλύτερο.

Όλες οι ομάδες συνεργάστηκαν πολύ καλά, αντάλλαξαν ιδέες και ενθουσιάστηκαν όταν εκτυπώθηκε το «βιβλίο» τους. Παρουσίασαν τα αποτελέσματα της δουλειάς τους χρησιμοποιώντας πλούσιο λεξιλόγιο και αιτιολογώντας τις επιλογές τους.

4^η Δραστηριότητα (γλώσσα – προφορικός λόγος)

Τα παιδιά σ' αυτή τη δραστηριότητα δούλεψαν ομαδικά και στο ελκυστικό περιβάλλον του εργαλείου web 2.0 **story bird** δημιούργησαν το ψηφιακό τους παραμύθι με τίτλο «Η μικρή Ελίνα και η μουσική». Τα παιδιά επέλεξαν τις εικόνες που τους άρεσαν και δημιούργησαν την δική τους ιστορία. Αντάλλαξαν ιδέες, συζήτησαν, αλληλεπίδρασαν θετικά, χρησιμοποίησαν πλούσιο λεξιλόγιο σχετικά με το θέμα μας και ένιωσαν την χαρά της συνδημιουργίας.

Το ψηφιακό μας παραμύθι βρίσκεται στο παρακάτω link:

<http://storybird.com/books/-2926/?token=bwekpfjzg>

5^η Δραστηριότητα (Δημιουργία και Έκφραση – Μουσική ,Γλώσσα, Πληροφορική)

Τα παιδιά αποφάσισαν να παρουσιάσουν την δουλειά τους με την πολυμεσική αφίσα edu glogster, η οποία δίνει πολλές δυνατότητες (εικόνα, βίντεο, ήχο). Όλες αυτές τις μέρες δούλεψαν με τις νέες τεχνολογίες αλλά και με συμβατικό τρόπο. Έφτιαξαν αυτοσχέδια κρουστά μουσικά όργανα με «άχρηστα» υλικά και έκαναν μια πρώτη απόπειρα με τις μουσικές αξίες (τέταρτο ♩ , όγδοο ♪). Επίσης καλέσαμε δύο μουσικούς στην τάξη μας και είδαμε από κοντά το βιολί και ένα παραδοσιακό όργανο (κανονάκι). Οι μουσικοί απάντησαν στις ερωτήσεις των παιδιών και έπαιξαν για μας ένα παραδοσιακό τραγούδι. Επίσης τους συνόδευσε μια μητέρα νηπίου στο τραγούδι. Όλοι ενθουσιάστηκαν και χειροκρότησαν θερμά.

Όλες αυτές τις εμπειρίες τις αποτυπώσαμε στην πολυμεσική αφίσα, την οποία και θέλησαν να την παρουσιάσουν και στα παιδιά του κλασσικού τμήματος του σχολείου μας.

Η πολυμεσική αφίσα βρίσκεται στο παρακάτω link:

<http://akripsi.edu.glogster.com/music>

Αξιολόγηση του σεναρίου

Τα παιδιά ήταν αρκετά εξοικειωμένα με τη χρήση του υπολογιστή καθώς και των λογισμικών που χρησιμοποιήθηκαν από προηγούμενες δραστηριότητες. Βέβαια η απουσία περισσότερων του ενός υπολογιστή στην τάξη, δυσκόλεψε κάπως την εργασία σε ομάδες, καθώς σε ορισμένες περιπτώσεις ο χρόνος είναι περιορισμένος. Επίσης, η εργασία σε ομάδες γίνεται εκ περιτροπής και επιλέγεται ο χρόνος των αυθόρμητων δραστηριοτήτων, ώστε τα υπόλοιπα νήπια να είναι απασχολημένα στις περιοχές δράσης.

Το ενδιαφέρον των νηπίων ήταν έντονο για την εφαρμογή του προγράμματος με τη χρήση του Υπολογιστή. Η διαδικασία που ακολουθήθηκε και η εργασία σε ομάδες, βοήθησε στην ουσιαστική επικοινωνία ανάμεσα στα μέλη της ομάδας και οδήγησε στην καλλιέργεια κοινωνικών δεξιοτήτων. Οι μαθητές έμαθαν να ακούν τους άλλους και να λαμβάνουν υπόψη τη γνώμη τους. Δούλεψαν για ένα κοινό στόχο, πειραματίστηκαν και παρουσίασαν το αποτέλεσμα αναπτύσσοντας τις απόψεις τους.

Σε πολλές περιπτώσεις πειραματίστηκαν με το παρεχόμενο υλικό, ενώ μπόρεσαν να λειτουργήσουν προσαρμόζοντάς το στις προσωπικές τους ανάγκες και το αντιληπτικό τους επίπεδο. Βίωσαν συναισθήματα απόλαυσης, χαράς και ικανοποίησης, τονώθηκε η αυτοπεποίθησή τους, έγιναν πιο κοινωνικά και συνεργάσιμα.

Προστιθέμενη αξία

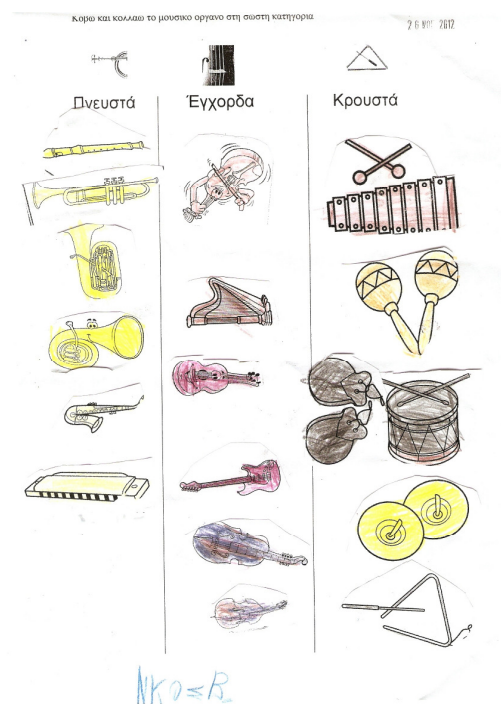
Το σενάριο προσφέρει ένα ελκυστικό μαθησιακό περιβάλλον στα παιδιά, προκειμένου να τα ενθαρρύνει να ασχοληθούν με τη διερεύνηση του θέματος. Η προστιθέμενη αξία του σεναρίου στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό σενάριο είναι ότι παρέχει στα παιδιά ένα πλούσιο πολυμεσικό περιβάλλον, μέσα στο οποίο με παιγνιώδεις διαδικασίες και δραστηριότητες, οικοδομούν γνώσεις που έχουν νόημα γι' αυτά. Η ενασχόλησή τους κατά ομάδες βοηθά στην αλληλεπίδραση και στην ανατροφοδότηση της γνώσης.

Φύλλα εργασίας

Δόθηκε το παρακάτω φύλλο εργασίας και εικόνες μουσικών οργάνων, στο οποίο τα παιδιά ταξινόμησαν τα μουσικά όργανα στη σωστή κατηγορία.

Κόψτε και κολλήστε το μουσικό όργανο στη σωστή κατηγορία

 Πνευστά	 Έγχορδα	 Κρουστά

Επεκτασιμότητα του σεναρίου

Τα παιδιά μετά την επίσκεψη των μουσικών στο νηπιαγωγείο μας, έδειξαν ενδιαφέρον για την παραδοσιακή μας μουσική. Επίσης τους άρεσαν πολύ τα μουσικά παιχνίδια που παίξαμε και θέλησαν να τα συνεχίσουμε σε κάθε ευκαιρία. Μια ακόμα πιθανή επέκταση του σεναρίου είναι και η γνωριμία με τη μουσική κουλτούρα άλλων λαών.

Βιβλιογραφία

ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο, Αθήνα 2003.

ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο: Οδηγός Νηπιαγωγού – Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί – Δημιουργικά Περιβάλλοντα Μάθησης, Αθήνα 2006.

Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης Τεύχος 1:Γενικό μέρος Γ΄ έκδοση.Πάτρα Μάρτιος 2013

Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης Τεύχος 2β Κλάδος ΠΕ60 Α΄ έκδοση.Πάτρα Ιανουάριος 2011

Σύγχρονες Θεωρήσεις για την μάθηση , Γιάννης Ρεσ

Μουσικό τετράδιο για νηπιαγωγούς, Σεβαστή Ματθαίου, Ελληνικά Γράμματα

Μουσικά Παιχνίδια (βιβλίο 1^ο) Γιώργος Σακελλαρίδης, Τατιάνα Ραΐση Βολανάκη, Ελληνικά Γράμματα

<http://filfan.gr/>

<http://www.classical-orchestra.gr/>

ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΟΡΧΗΣΤΡΑΣ 2

<http://www.youtube.com/watch?v=5ZcE-44Oxk4>

ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΟΡΧΗΣΤΡΑΣ 1

<http://www.youtube.com/watch?v=eMXZUbceUeg>

ΟΔΗΓΟΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΣΤΗΝ ΟΡΧΗΣΤΡΑ

<http://www.youtube.com/watch?v=93Ca7ziq1Gw>